

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ ALYTAUS PATAISOS NAMUS IR KALĖJIMŲ DEPARTAMENTĄ PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJOS

2017-11-08 Nr. 4D-2017/1-1108
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius 2017 m. rugpjūčio 4 d. gavo X (toliau vadinama – Pareiškėjas) skundą dėl galimų žmogaus teisių pažeidimų 2017 m. liepos 5 d. Alytaus pataisos namuose (toliau vadinama ir – Alytaus PN) atliktos bendrosios kratos metu (toliau vadinama – Skundas).

2. Pareiškėjas Skunde nurodo, kad 2017 m. liepos 5 d. buvo laikomas Alytaus pataisos namų kamerų tipo patalpoje Nr. [...]. Tą dieną apie 9.00 val., prasidarius kameros durims, į kamerą įėjo trys pareigūnai, iš kurių vienas delnu trenkė Pareiškėjo kambariokui A (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi), vėliau pareigūnai šaukdami liepė nuteistiesiems skubiai išeiti į koridorių. Koridoriuje visiems nuteistiesiems buvo liepta stotis prie sienos, vėliau pareigūnai nurodė greitai bėgti į pasivaikščiojimo kiemelį. Ties praėjimu į kiemelį vieni priešais kitus stovėjo daug pareigūnų, kurie visus bėgančius nuteistuosius, tarp jų, ir Pareiškėją, mušė lazdomis, skydais, pirštinėmis ir kitomis spec. priemonėmis bei pjudė šunimis.

Kiemelyje nuteistiesiems buvo liepta sustoti prie sienos. Kartu su Pareiškėju kiemelyje buvo ir kiti nuteistieji: B ir A (Seimo kontrolieriui vardai ir pavardės žinomos). Po kažkurio laiko pareigūnai Pareiškėjui ir kitiems nuteistiesiems liepė bėgti atgal į kamerą; koridoriuje, vedančiame iš kiemelių, stovėjo daug pareigūnų, kurie mušė pro šalį bėgančius nuteistuosius.

Pareiškėjas atkreipė dėmesį, kad visi pareigūnai buvo su spec. priemonėmis, skirtomis riaušėms malšinti, t. y., su skydais, šalmais, lazdomis. Pareiškėjas įsiminė pareigūnus su šalmais, kurių identifikaciniai numeriai buvo: 412, 416, 149, 422, 465. Pareiškėjas 2017 m. liepos 5 dieną patyrė fizinį smurtą, dėl šios priežasties kreipėsi į medikus, kurie jo patirtus sužalojimus užfiksavo Sužalojimų registracijos žurnale ir asmens sveikatos istorijoje.

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo išsiaiškinti Skunde išdėstytas aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Nustatytos reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2017 m. liepos 13 d. įsakymu Nr. 11P-78 įgaliojo Seimo kontrolieriaus patarėjus vietoje atlikti Skunde nurodytų aplinkybių patikrinimą. 2017 m. liepos 17 d. 10.00–13.00 val. Seimo kontrolieriaus įgalioti asmenys atliko faktinių aplinkybių patikrinimą

Alytaus pataisos namuose (Ulonų g. 8A, Alytus) (toliau vadinama – Patikrinimas).

4.1. Patikrinimo metu užfiksuota, kad Alytaus PN Uždarnosios zonos kamerų tipo patalpos yra išdėstytos per du aukštus, pirmojo aukšto koridorius iš abiejų galų yra filmuojamas vaizdo stebėjimo kameromis, antrojo aukšto koridorius filmuojamas iš vieno galo, tačiau vaizdo stebėjimo kamerų nėra laiptinėse, koridoriuje į pasivaikščiojimo kiemelius ir pasivaikščiojimo kiemeliuose. Alytaus pataisos namų [...] lokalinio sektoriaus (drausmės grupės) gyvenamosios kameros yra įrengtos pirmame aukšte, koridorius iš galo filmuojamas vaizdo stebėjimo kamera, vaizdo kamera taip pat yra kieme.

4.2. Pokalbio su Alytaus pataisos namuose laikomais asmenimis metu buvo nustatytos toliau nurodytos aplinkybės:

4.2.1. nuteistasis FF (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) paaiškino, kad 2017 m. liepos 5 d. buvo laikomas Alytaus pataisos namų kamerų tipo patalpoje Nr. [...]. Tą dieną, apie 9 val., prasidarius kameros durims, kaukėtas juodai apsirengęs pareigūnas įsakė stotis prie sienos. Nuteistajam stovint prie sienos, kaukėtas pareigūnas sudavė jam keletą smūgių į šonus ir liepė bėgti iš kameros. Koridoriuje buvo liepta stoti prie sienos; atlikus nuteistojo asmens kratą, jam buvo liepta bėgti į pasivaikščiojimo kiemelius. Ties praėjimu į kiemelius stovėjo daug pareigūnų juodomis uniformomis, su kaukėmis, kurie visus bėgančius nuteistuosius mušė rankomis, kojomis, lazdomis ir skydais. Kiemelyje buvo liepta atsistoti prie sienos iškėlus rankas. Netrukus atėjo kaukėti pareigūnai ir pradėjo kiemelyje buvusius nuteistuosius mušti skydais į galvas; FF nuvirtus ant žemės, jis buvo spardomas kojomis ir mušamas lazdomis. Nuteistajam gulint ant žemės, jam smūgius sudavė ir pareigūnas E. Bulvinas. Po kažkurio laiko pareigūnai FF ir kitiems nuteistiesiems liepė bėgti į kamerą, koridoriuje, vedančiame iš kiemelių, stovėjo daug pareigūnų, kurie mušė pro šalį bėgančius nuteistuosius. Nuteistajam kliuvo apie 10 smūgių. Grįžęs į kamerą nuteistasis reikalavo iškviešti medikus, „pareigūnas Petuška“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta) pasakė: „gal dar mažai ir pakviesti...“ FF apie 12 val. apžiūrėjo gydytojas, kuris sužalojimus užfiksavo asmens sveikatos istorijoje;

4.2.2. nuteistasis SS (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) paaiškino, kad 2017 m. liepos 5 d. buvo laikomas kamerų tipo patalpoje Nr. [...]. Atsidarius kameros durims, Alytaus PN pareigūnas liepė stotis prie sienos, atliko asmens kratą ir nurodė išeiti iš kameros. Išeinant iš kameros, pareigūnai (juoda uniforma, kaukėti, šalmų Nr. 49 ir 411) guminėmis lazdomis ir kumščiais sudavė į nugarą. Nuteistasis SS buvo parvestas į kamerą, pastatytas prie sienos, buvo klausinėjama, ar turi uždraustų laikyti daiktų, kratą kameroje atliko juodai apsirengę pareigūnai. RADIUS jo kameroje vaistus ir lempuotę, nuteistasis buvo sumuštas kelių pareigūnų (juodu, kaukėtu), jie trankė į nugarą ir šonus. Apie 10 val., po kratos, pareigūnų „Jarusevičiaus ir Petuškos“ paprašė iškviešti medikus, pareigūnai atsakė: „gal dar norit pakartot, neužteko?“ ir „jums nieko nenutiko“. Po to nuteistasis susižalojo kairės rankos dilbio vidinę pusę. Po maždaug 45 minučių pas jį atėjo slaugytoja ir iškart po to jį apžiūrėjo medikai. Gydytojas nuteistojo sužalojimus ([duomenys neskelbiami]) užfiksavo asmens sveikatos istorijoje;

4.2.3. nuteistasis Č (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) paaiškino, kad 2017 m. liepos 5 d. buvo laikomas Alytaus PN kamerų tipo patalpoje Nr. [...]. Apie 9 val., atsidarius kameros durims, buvo nurodyta greitai išeiti iš kameros, o vienam nuteistajam pasilikti. Išėjus iš kameros, buvo atlikta asmens paviršinė krata, po to teko bėgti į pasivaikščiojimo kiemelį. Po kažkiek laiko kiemelyje, prasidarius durims, buvo liepta atsistoti prie sienos, rankas pakelti aukštai, galvą įremti į sieną, kojas laikyti plačiai. Juodai apsirengę kaukėti pareigūnai, įėję į kiemelį, pradėjo mušti visus kiemelyje buvusius nuteistuosius. Č buvo suduoti keli smūgiai į kojas, nugarą, galvą. Po tam tikro laiko buvo liepta bėgti į kamerą. Koridoriuje ir ant laiptų į antrą aukštą buvo išsirikiavę kaukėti pareigūnai, kurie visus bėgančius nuteistuosius mušė rankomis, kojomis, lazdomis, skydais. Tą pačią dieną apie 17.30 val. nuteistasis buvo apžiūrėtas mediko, kuris sužalojimus užfiksavo asmens sveikatos istorijoje. Nuteistajam buvo [duomenys neskelbiami];

4.2.4. nuteistasis C (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) paaiškino, kad 2017 m. liepos 5 d. buvo laikomas Alytaus PN [...] lokalinio sektoriaus drausmės grupės kameroje Nr. [...]. Tos dienos rytą į kamerą įėjo Alytaus pataisos namų inspektorius Nerijus Futramentas bei šūksniais

paragino greitai rengtis ir eiti iš kameros į kiemą (į lauką); kartu su N. Futramentu į kamerą įėjo keletas juodai apsirengusių kaukėtų pareigūnų. Prie išėjimo į kiemą durų stovėjo keli kaukėti pareigūnai, kurie išeinančius mušė lazdomis, skydais, rankomis, kojomis. Koridoriuje ir kameroje buvę pareigūnai nedavė jokių nurodymų, tik įsakė greitai bėgti į kiemą. Lauke išrikiuotiems nuteistiesiems buvo nurodyta rankas laikyti aukštai, kojas plačiai, nesidairyti – dėl savo saugumo. Susirinkę kiemelyje nuteistieji buvo mušami juodai apsirengusių pareigūnų. Pareigūnas N. Futramentas nuteistiesiems paaiškino, kad ateityje, kai bus gadinamas įstaigos turtas, bus daromos tokios kratos. Nuteistiesiems grįžtant į kameras, jie vėl patyrė smūgių nuo prie lauko durų stovėjusių pareigūnų. Tą pačią dieną nuteistasis C buvo apžiūrėtas gydytojo, jam padaryti sužalojimai ([duomenys neskelbiami]) buvo užfiksuoti asmens sveikatos istorijoje;

4.2.5. nuteistasis D (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) paaiškino, kad 2017 m. liepos 5 d. buvo laikomas Alytaus PN kamerų tipo patalpoje Nr. [...]. Tos dienos rytą, atsidarius kameros durims, pareigūnai liepė sustoti prie sienos, rankas laikant aukštai; tuo metu pareigūnas atliko asmens kratą ir sudavė keletą smūgių į šonus. Kratą atliko pareigūnai juoda uniforma ir šalmais, kurių Nr. 49 ir 411. Pakeliui į pasivaikščiojimo kiemelį, prie išėjimo, stovėjo keturi ar penki pareigūnai, vilkintys juodas uniformas, ir visus einančius mušė rankomis, kojomis, lazdomis, skydais. Nuteistajam D įėjus į kiemelį, netrukus atėjo 4 ar 5 pareigūnai juodomis uniformomis; pareigūnas E. Bulvinas pasakė: „šitiems dar neužtenka“, ir kaukėti pareigūnai pradėjo mušti D ir kitą nuteistąjį; nuvirtęs ant žemės, jis buvo mušamas toliau. Po kažkurio laiko D buvo nurodyta bėgti atgal į kamerą; ties išėjimo iš kiemelių vieta stovėjo 5 ar 6 pareigūnai, kurie mušė visus bėgančius pro šalį nuteistuosius. Grįžęs į kamerą, nuteistasis „pareigūno Jasiukevičiaus“ paprašė iškviešti medikus, pareigūnas atsakė, kad „ne jo kompetencija, jis nieko nežino“, „nenorėkit, kad dar grįžtų“. Apie 12 val. nuteistąjį D apžiūrėjo gydytojas, kuris užfiksavo sužalojimus ([duomenys neskelbiami]);

4.2.6. nuteistas E (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) nurodė, kad 2017 m. liepos 5 d. buvo laikomas Alytaus PN kamerų tipo patalpoje Nr. [...]. Šių pataisos namų pareigūnas ryte atidarė kameros duris ir liepė visiems nuteistiesiems išeiti iš kameros, o nuteistajam E likti kameroje, nes Pareiškėjas tą dieną buvo kameros budintysis. Po kelių sekundžių į kamerą įbėgo du kaukėti juodai apsirengę asmenys bei, rėkdami, pradėjo Pareiškėją mušti; į paaiškinimus, kad nuteistajam buvo nurodyta likti kameroje, nekreipė dėmesio ir išmetė jį į koridorių. Koridoriuje atlikus asmens kratą, nuteistajam E buvo nurodyta eiti į pasivaikščiojimo kiemelius. Vykdydamas pareigūnų nurodymus jis ėjo ten, kur buvo liepiama. Ant laiptų iš antro aukšto į pirmąjį stovėjo būrys kaukėtų juodai apsirengusių asmenų, kurie visus einančius į kiemelius daužė lazdomis, skydais, kumščiais ir kojomis. Praėjus apie 15 minučių po nuteistųjų uždarymo pasivaikščiojimo kiemelyje, pareigūnai pravėrė duris ir liepė sustoti prie sienos; nuteistajam E ir kitiems nuteistiesiems įvykdžius nurodymus, pareigūnai nieko nepaaiškinę pradėjo juos mušti lazdomis, rankomis ir kojomis. Praėjus 40–45 minutėms pareigūnai liepė po vieną bėgti atgal į kamerą. Pasivaikščiojimo kiemelyje nuteistasis E buvo laikomas apie valandą. Išbėgus iš kiemelio pasitiko kaukėtų juodai apsirengusių asmenų būrys; jie daužė visus bėgančius iki pat antro aukšto ir ant jų rėkė. Dėl sumušimų ir kūno skausmų kreipėsi į Alytaus PN medikus, kurie, jį apžiūrėję, sumušimus ir traumas užfiksavo medicininiuose dokumentuose. Papildomai asmuo paaiškino, kad tą pačią dieną apie 17.30 val. buvo apžiūrėtas mediko, buvo užfiksuoti jam padaryti sužalojimai ([duomenys neskelbiami]);

4.2.7. nuteistasis F (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) papasakojo, kad 2017 m. liepos 5 d. buvo laikomas Alytaus PN [...] lokalinio sektoriaus (drausmės grupės) kameroje Nr. [...]. Tos dienos rytą į kamerą įėjo Alytaus pataisos namų pareigūnas N. Futramentas, kuris garsiai šaukdamas liepė greitai apsirengti ir išeiti iš kameros; kai kurie juodai apsirengę kaukėti pareigūnai liepė nesirengti, kiti liepė nuimti rankšluosčius, dar vieni liepė eiti iš kameros. Maždaug tuo metu ranka buvo suduota F – į galvą, o lazda – į nugarą. Išėjęs į koridorių, buvo pastatytas prie sienos; tuomet pareigūnas spyrė į kojas, kad nuteistasis išsiskėstų. Po to gavo nurodymą greitai bėgti į kiemą, prie pat išėjimo į kiemą durų vienas kaukėtas pareigūnas nuteistajam trenkė į galvą. Kiemelyje stovėjo išskėtęs kojas, rankas laikydamas iškeltas aukštyn, mušamas nebuvo. Grįžtant iš

kiemelio į kamara, pareigūnas, stovėjęs prie durų, nuteistajam vėl sudavė į galvą. Tą pačią dieną buvo apžiūrėtas gydytojo, kuris nuteistajam padarytus sužalojimus ([duomenys neskelbiami]) užfiksavo asmens sveikatos istorijoje;

4.2.8. nuteistasis G (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) paaiškino, kad 2017 m. liepos 5 d. buvo laikomas Alytaus PN kamerų tipo patalpoje Nr. [...]. Tą dieną, atsidarius kameros durims, kaukėtas juodą uniformą vilkintis pareigūnas liepė apsirengti ir išeiti iš kameros; atlikus asmens kratą buvo nurodyta eiti į pasivaikščiojimo kiemelį. Išėjęs į laiptinę G pamatė stovinčius maždaug 8 pareigūnus; einančius laiptais jį ir kitus nuteistuosius pareigūnai mušė rankomis, lazdomis, skydais, „pirštinėmis su plastikinėmis dalimis iš viršaus“. Po to buvo uždarytas į kiemelį, kuriame vaikščiojo; praėjus maždaug 15 minučių, atsidarius kiemelio durims, buvo nurodyta atsistoti prie sienos, rankas ir kojas laikyti plačiai; tuo metu pareigūno buvo mušamas per šonus, kojas ir nugarą. Po to buvo nurodyta bėgti į kamara; ties išėjimu iš kiemelio ir laiptinėje stovėjo daug juodai apsirengusių kaukėtų pareigūnų, kurie visus bėgančius nuteistuosius mušė rankomis, kojomis, lazdomis ir skydais. Tą pačią dieną buvo apžiūrėtas gydytojo, kuris nuteistajam padarytus sužalojimus ([duomenys neskelbiami]) užfiksavo asmens sveikatos istorijoje.

4.3. Patikrinimo metu vyko pokalbiai su Alytaus pataisos namų:

1) pareigūnais N. Futramentu ir M. Petuška, kurie paaiškino, kad 2017 m. liepos 5 d. bendrosios kratos metu specialiųjų priemonių neturėjo ir jų nenaudojo; jie taip pat nepastebėjo, kad specialiąsias priemones būtų naudoję Prevenčinės grupės pareigūnai;

2) pareigūnu D. Jarusevičiumi, kuris paaiškino, kad 2017 m. liepos 5 d. bendrosios kratos metu jis atidarinėjo kamerų duris ir, išleidęs nuteistuosius, palydėdavo juos iki pasivaikščiojimo kiemelių. Po 17 valandos dėl sužalojimų kreipėsi keletas nuteistųjų (iš kamerų Nr. [...]). Pageidaujantieji buvo nuvesti pas medikus. Pareigūnas paaiškino nepastebėjęs, kad prieš nuteistuosius būtų buvę naudotos specialiosios priemonės. Dalis Prevenčinės grupės pareigūnų buvo su šalmais, kai kurie – be jų;

3) pareigūnu E. Bulvinu, kuris paaiškino, kad 2017 m. liepos 5 d. kamerų tipo patalpų pirmojo aukšto patalpose kartu su Prevenčinės grupės pareigūnais atliko kratas, išvesdavo nuteistuosius iš kamerų. Jis turėjo specialiųjų priemonių, tačiau nepastebėjo, kad prieš nuteistuosius būtų buvę panaudotos specialiosios priemonės. Po kratos nuteistieji nesikreipė su prašymas nuvesti pas medikus.

4.4. Patikrinimo metu gauta:

4.4.1. Alytaus pataisos namų Sveikatos priežiūros tarnybos Sužalojimų registracijos žurnalo 2017 m. birželio 25 d. – 2017 m. liepos 9 d. įrašų nuo Nr. 242/134 iki Nr. 242/173 kopijos; pagal išrašus užfiksuota ši informacija:

- 2017 m. birželio 25, 26, 29, 30 dienomis, 2017 m. liepos 1, 6, 9 dienomis buvo užfiksuota po vieną sužalojimus patyrusį nuteistąjį;

- 2017 m. liepos 5 d. užfiksuoti 32 nuteistieji, patyrę sužalojimų;

- 2017 m. liepos 5 d. 10.40 val. įrašė Nr. 242/139 užfiksuoti nuteistojo SS (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: [duomenys neskelbiami];

- 2017 m. liepos 5 d. 13.30 val. įrašė Nr. 242/140 užfiksuoti nuteistojo J (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;

- 2017 m. liepos 5 d. 16.05 val. įrašė Nr. 242/141 užfiksuoti nuteistojo I (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;

- 2017 m. liepos 5 d. 16.10 val. įrašė Nr. 242/142 užfiksuoti nuteistojo F (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;

- 2017 m. liepos 5 d. 16.15 val. įrašė Nr. 242/143 užfiksuoti nuteistojo C (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;

- 2017 m. liepos 5 d. 16.15 val. įrašė Nr. 242/144 užfiksuoti nuteistojo O (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;

- 2017 m. liepos 5 d. 16.35 val. įrašė Nr. 242/145 užfiksuoti nuteistojo P (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;

- 2017 m. liepos 5 d. 16.40 val. įrašė Nr. 242/146 užfiksuoti nuteistojo R (Seimo

- kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
- 2017 m. liepos 5 d. 16.45 val. įrašė Nr. 242/147 užfiksuoti nuteistojo S (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 16.55 val. įrašė Nr. 242/148 užfiksuoti nuteistojo T (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 17.10 val. įrašė Nr. 242/149 užfiksuoti nuteistojo V (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 17.15 val. įrašė Nr. 242/150 užfiksuoti nuteistojo Z (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 17.20 val. įrašė Nr. 242/151 užfiksuoti nuteistojo Ž (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 17.25 val. įrašė Nr. 242/152 užfiksuoti E padaryti sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 17.35 val. įrašė Nr. 242/153 užfiksuoti nuteistojo G (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 17.55 val. įrašė Nr. 242/154 užfiksuoti nuteistojo Č (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 18.15 val. įrašė Nr. 242/155 užfiksuoti nuteistojo Ć (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 18.25 val. įrašė Nr. 242/156 užfiksuoti nuteistojo L (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 18.40 val. įrašė Nr. 242/157 užfiksuoti nuteistojo M (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 18.50 val. įrašė Nr. 242/158 užfiksuoti nuteistojo N (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 19.00 val. įrašė Nr. 242/159 užfiksuoti nuteistojo Y (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 19.15 val. įrašė Nr. 242/160 užfiksuoti nuteistojo AA (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 19.20 val. įrašė Nr. 242/161 užfiksuoti nuteistojo BB (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 19.25 val. įrašė Nr. 242/162 užfiksuoti nuteistojo CC (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 19.25 val. įrašė Nr. 242/163 užfiksuoti nuteistojo DD (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 19.25 val. įrašė Nr. 242/164 užfiksuoti nuteistojo EE (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 19.25 val. įrašė Nr. 242/165, užfiksuoti nuteistojo FF (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 19.25 val. įrašė Nr. 242/166 užfiksuoti nuteistojo GG (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 19.25 val. įrašė Nr. 242/167 užfiksuoti nuteistojo Z (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 19.25 val. įrašė Nr. 242/168 užfiksuoti nuteistojo JJ (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 19.30 val. įrašė Nr. 242/169 užfiksuoti nuteistojo FF (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 19.30 val. įrašė Nr. 242/170 užfiksuoti nuteistojo N (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;
  - 2017 m. liepos 5 d. 19.30 val. įrašė Nr. 242/171 užfiksuoti nuteistojo SS (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) sužalojimai: „[duomenys neskelbiami]“;

4.4.2. Pareiškėjo asmens sveikatos istorijos 2017 m. liepos 5 d. įrašė (kopija), užfiksuotas

šio asmens 2017 m. liepos 5 d. įrašas: „[duomenys neskelbiami]“;

4.4.3. Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos (toliau vadinama ir – Pravieniškių pataisos namai) pareigūno R. K. (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) 2017 m. liepos 10 d. tarnybinis pranešimas Kalėjimų departamento prevencinės grupės (toliau vadinama ir – Prevencinė grupė) vadui, kuriame nurodoma, kad 2017 m. liepos 5 d. Alytaus pataisos namuose atliktos bendrosios kratos [...] lokaliniam sektoriuje ir uždarojoje zonoje metu Prevencinės grupės Pravieniškių pataisos namų skyriaus pareigūnams buvo duotas nurodymas užtikrinti viešąją tvarką Uždarosios zonos pirmame aukšte, t. y. užtikrinti kratas atliekančių pareigūnų saugumą. Prevencinės grupės pareigūnams užėjus į Uždarosios zonos kameras, jose nuobaudas atliekantiems nuteistiesiems buvo duoti nurodymai laikant rankas už nugaros išeiti iš kamerų ir atsistoti veidu į sieną. Atliktos nuteistųjų dalinės kratos, po kurių visi bausmę atliekantys asmenys buvo vedami į Uždarosios zonos pasivaikščiojimo kiemelius. Bendrosios kratos metu nuteistieji vykdė Prevencinės grupės pareigūnų nurodymus, todėl jokios specialiosios priemonės prieš nuteistuosius nebuvo panaudotos;

4.4.4. Vilniaus pataisos namų pareigūno E. U. (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) 2017 m. liepos 10 d. tarnybinis pranešimas Prevencinės grupės vadui, kuriame nurodoma, kad 2017 m. liepos 5 d. Prevencinės grupės Vilniaus pataisos namų skyriaus pareigūnai Alytaus pataisos namų uždarojoje zonoje atliko patalpų kratas. Nuteistieji vykdė pareigūnų reikalavimus, todėl specialiosios priemonės nebuvo naudojamos;

4.4.5. Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo (toliau vadinama ir – Lukiškių TI-K) pareigūnų R. R. J., E. A., A. L., P. K. (Seimo kontrolieriui vardai ir pavardės žinomi) 2017 m. liepos 10 d. tarnybinis pranešimas Prevencinės grupės vadui, kuriame nurodoma, kad Prevencinės grupės Lukiškių TI-K skyriaus pareigūnai dalyvavo atliekant kratas Alytaus pataisos namų [...] lokaliniam sektoriuje ir Uždarojoje zonoje. Bendrosios kratos metu Prevencinės grupės Lukiškių TI-K skyriaus pareigūnai specialiųjų priemonių neturėjo, atliko kratas [...] lokaliniam sektoriuje ir Uždarojoje zonoje. Kratos metu specialiųjų priemonių prieš nuteistuosius nenaudojo;

4.4.6. Alytaus PN Apsaugos ir priežiūros skyriaus bendrosios kratos 2017 m. liepos 5 d. planas Nr. 7-20-185-14BK, kuriame užfiksuota, kad 2017 m. liepos 5 d. nuo 9 val. iki 10 val. atlikta krata Alytaus pataisos namų uždarojoje zonoje (kamerų tipo patalpose);

4.4.7. Alytaus pataisos namų Apsaugos ir priežiūros skyriaus bendrosios kratos 2017 m. liepos 5 d. planas Nr. 7-20-185-15BK, kuriame užfiksuota, kad 2017 m. liepos 5 d. nuo 9.50 val. iki 10.20 val. atlikta krata Alytaus PN [...] lokaliniam sektoriuje (drausmės grupėje).

5. Pažymėtina, jog Seimo kontrolierius 2017 m. spalio 4 d. pažymoje Nr. 4D-2017/1-976 priėmė sprendimą dėl galimų žmogaus teisių pažeidimų Alytaus pataisos namuose 2017 m. liepos 5 d. atliktos bendrosios kratos metu, atsižvelgiant į tai, toliau Skundo tyrimui bus naudojami pirmiau minėtoje pažymoje surinkti duomenys.

Seimo kontrolierius 2017 m. liepos 18 d. raštu Nr. 4D-2017/1-976, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 987/3D-2136 kreipėsi į Kalėjimų departamento direktorių, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2017 m. rugpjūčio 9 d. Seimo kontrolierius gavo 2017 m. rugpjūčio 9 d. Kalėjimų departamento raštą Nr. 1S-3099 „Dėl informacijos pateikimo“, kuriame nurodoma:

5.1. atsižvelgiant į Prevencinės grupės vado 2017 m. liepos 11 d. tarnybinį pranešimą Nr. LV-2046 „Dėl prevencinės grupės dalyvavimo kratose Alytaus pataisos namuose“, Prevencinės grupės Pravieniškių pataisos namų skyriaus pareigūnų 2017 m. liepos 24 d., 2017 m. liepos 26 d. ir 2017 m. liepos 28 d. tarnybinius pranešimus Nr. 43/1-1966, 43/1-1967, 43-1968, 43-1969, Šiaulių tardymo izoliatoriaus laikinai einančio direktoriaus pavaduotojo pareigas 2017 m. liepos 10 d. tarnybinį pranešimą, Prevencinės grupės Lukiškių TI-K skyriaus pareigūnų 2017 m. liepos 10 d. tarnybinį pranešimą Nr. 100-1045, Vilniaus pataisos namų pareigūno 2017 m. liepos 10 d. tarnybinį pranešimą Nr. 64-493, Prevencinės grupės Kybartų pataisos namų skyriaus pareigūnų 2017 m. liepos 11 d. tarnybinį pranešimą Nr. 1/8-2150, Marijampolės pataisos namų direktoriaus pavaduotojo 2017 m. liepos 10 d. tarnybinį pranešimą Nr. 14/07-3239, pareigūno A. A. (Seimo

kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) 2017 m. liepos 24 d. paaiškinimą, informuojama, kad Prevencinės grupės pareigūnai 2017 m. liepos 5 d. Alytaus PN laikomų nuteistųjų atžvilgiu specialiųjų priemonių nenaudojo ir fizinio smurto nevartojo;

5.2. Alytaus pataisos namų kamerų tipo patalpose ir [...] lokalinio sektoriaus drausmės grupėje 2017 m. liepos 5 d. atliktų kratų metu dalyvavo bei viešąją tvarką užtikrino Prevencinės grupės Kalėjimų departamento, Vilniaus pataisos namų, Lukiškių TI-K, Marijampolės pataisos namų, Šiaulių tardymo izoliatoriaus, Pravieniškių pataisos namų, Kybartų pataisos namų skyrių pareigūnai. Visi jie išvardinti: Pravieniškių pataisos namų direktoriaus 2017 m. liepos 4 d. įsakyme Nr. K-137 „Dėl Kalėjimų departamento prevencinės grupės Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos skyriaus pareigūnų išvykos“; Kybartų pataisos namų direktoriaus 2017 m. liepos 4 d. įsakyme Nr. 1/10-185 „Dėl Prevencinės grupės pareigūnų dalyvavimo kratose“; Šiaulių tardymo izoliatoriaus 1. e. Personalo skyriaus viršininko pareigas 2017 m. liepos 4 d. prašyme Nr. 11/01-13153; Vilniaus pataisos namų direktoriaus 2017 m. liepos 12 d. įsakyme Nr. 3-183 „Dėl Vilniaus pataisos namų prevencinės grupės pareigūnų“; Marijampolės pataisos namų direktoriaus 2017 m. liepos 4 d. įsakyme Nr. 21/08-178 „Dėl prevencinės grupės pareigūnų išvykos“; Lukiškių TI-K direktoriaus 2017 m. liepos 4 d. įsakyme Nr. K-96 „Dėl komandiruotės“;

5.3. Prevencinės grupės Pravieniškių pataisos namų ir Marijampolės pataisos namų skyrių pareigūnai buvo su apsaugine ekipuote ir turėjo specialiąsias priemones (tai šarvai, apsauginės liemenės, skydai, antrankiai, surišimo priemonės, lazdos, dujų balionėliai, tarnybinis šuo), kadangi jiems buvo duotas nurodymas užtikrinti Alytaus pataisos namuose kratas atliekančių Prevencinės grupės pareigūnų saugumą;

5.4. Prevencinės grupės Kalėjimų departamento, Vilniaus pataisos namų, Šiaulių tardymo izoliatoriaus, Lukiškių TI-K ir Kybartų pataisos namų skyrių pareigūnai buvo be ekipuotės ir specialiųjų priemonių, kadangi atliko patalpų ir nuteistųjų asmens kratas;

5.5. kiekvienam Prevencinės grupės nariui yra individualiai išduota speciali apranga, šalmai su identifikaciniais numeriais bei kita saugumo ekipuotė. Dalyvaujant Kalėjimų departamento direktoriaus įsakymu pavestose priemonėse, visi Prevencinės grupės nariai naudojami jiems priskirta ekipuote;

5.6. Prevencinės grupės pareigūnui priskiriamas šaukinys, t. y., identifikacijos numeris, nurodytas ant jo šalmo. Numerių sąrašą sudaro įstaigos, kurioje vykdoma tarnyba, pareigūnas;

5.7. 2017 m. liepos 10 d. Alytaus PN Kriminalinės žvalgybos skyriuje pradėtas ikiteisminis tyrimas Nr. [...] pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 228 straipsnio 1 dalį (*Piktnaudžiavimas*) dėl kamerų tipo patalpose Kalėjimų departamento Prevencinės grupės pareigūnų atliktų kratų metu nuteistiesiems galimai padarytų sužalojimų.

6. Kalėjimų departamentas kartu su 2017 m. rugpjūčio 9 d. raštu Nr. 1S-3099 „Dėl informacijos pateikimo“ Seimo kontrolieriui pateikė:

6.1. Kalėjimų departamento direktoriaus 2017 m. liepos 4 d. įsakymą Nr. V-291 „Dėl Kalėjimų departamento prevencinės grupės pareigūnų dalyvavimo kratose“, kuriame nurodoma: „Atsižvelgdamas į [...] Prevencinės grupės vado S. K. 2017 m. liepos 4 d. teikimą ir siekdamas Alytaus pataisos namuose užtikrinti vidaus tvarką kratų metu, užkardyti galimus nusikaltimus ir teisės pažeidimus, nurodau:

1.1. Kalėjimų departamento prevencinės grupės pareigūnams: Kriminalinės žvalgybos skyriaus viršininkui S. K. ir šio skyriaus vyriausiajam specialistui I. K. bei Ūkio skyriaus vyresniajam inspektoriumi S. K. [Seimo kontrolieriui vardai ir pavardės žinomos] 2017 m. liepos 5 d. 6.30 val. vykti į Alytaus pataisos namus atlikti kratas, užtikrinti vidaus tvarką kratų metu, užkardyti galimus nusikaltimus ir teisės pažeidimus;

1.2. Kalėjimų departamento Kriminalinės žvalgybos skyriaus viršininkui S. K. užtikrinti šio įsakymo vykdymo kontrolę ir Kalėjimų departamento prevencinei grupei pavestų užduočių tinkamą atlikimą; [...]“;

6.2. Kybartų pataisos namų direktoriaus 2017 m. liepos 4 d. įsakymą, kuriuo Kriminalinės žvalgybos skyriaus viršininkas G. S., Kriminalinės žvalgybos skyriaus vyriausiasis specialistas R. M., Apsaugos ir priežiūros skyriaus pareigūnai R. P. ir D. G. (Seimo kontrolieriui vardai ir pavardės

žinomi) 2017 m. liepos 5 d. 8 val. buvo siunčiami atlikti kratas Alytaus pataisos namuose;

6.3 Pravieniškių pataisos namų direktoriaus 2017 m. liepos 4 d. įsakymą Nr. K-137 „Dėl Kalėjimų departamento prevencinės grupės Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos skyriaus pareigūnų išvykos“, kuriuo Pravieniškių pataisos namų [...] sektorių Apsaugos ir priežiūros skyriaus pareigūnams D. C., R. K., A. K., A. A., A. B. ir [...] sektoriaus Socialinės reabilitacijos skyriaus pareigūnui A. L. (Seimo kontrolieriui vardai ir pavardės žinomi) nurodyta 2017 m. liepos 5 d. vykti į Kalėjimų departamento direktoriaus žodžiu nurodytą vietą;

6.4. Marijampolės pataisos namų direktoriaus 2017 m. liepos 4 d. įsakymą Nr. 21/08-178 „Dėl prevencinės grupės pareigūnų išvykos ir apmokėjimo už įprastą darbo krūvį viršijančią veiklą“, kuriuo Marijampolės pataisos namų direktoriaus pavaduotojui Z. K.; Kriminalinės žvalgybos skyriaus vyresniesiems inspektoriams A. K. ir R. B., Apsaugos ir priežiūros skyriaus pareigūnams E. S., P. R., I. Š., T. Ž., A. B. (Seimo kontrolieriui vardai ir pavardės žinomi) nurodyta 2017 m. liepos 5 d. vykti į Alytaus pataisos namus dalyvauti pratybose;

6.5. Lukiškių TI-K direktoriaus 2017 m. liepos 4 d. įsakymą Nr. K-96, kuriuo Prevencinės grupės Lukiškių TI-K skyriaus pareigūnai: Kriminalinės žvalgybos skyriaus vyresnysis inspektorius R. R. J.; Apsaugos ir priežiūros skyriaus pareigūnai E. A., A. L., P. K. (Seimo kontrolieriui vardai ir pavardės žinomi) 2017 m. liepos 5 d. nuo 6.30 val. buvo komanduoti į Kalėjimų departamento direktoriaus įsakyme nurodytą vietą;

6.6. 2017 m. liepos 24 d. Pravieniškių pataisos namų [...] sektoriaus Kontrolės ir praleidimo punkto pamainos viršininko A. A. (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) paaiškinimą, kuriame atsakyta į Seimo kontrolieriaus 2017 m. liepos 18 d. raštu Nr. 4D-2017/1-976, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 987/3D-2136 Kalėjimų departamento direktoriui pateiktus klausimus. Klausimus pareigūnui uždavė ir paaiškinimą surašė Kalėjimų departamento Imuniteto skyriaus Antrojo poskyrio vyriausiasis specialistas. Pareigūno A. A. paaiškinime, be kitų aplinkybių, nurodoma, kad pareigūnui priskirto šalmo numeris – 411. Pareigūnas 2017 m. liepos 5 d. dalyvavo Alytaus pataisos namuose atliekamoje bendrojoje planinėje kratoje, kurios metu turėjo specialiąją priemonę – guminę lazda. Kratų Alytaus pataisos namų uždarojoje zonoje, drausmės grupės kamerų tipo patalpose, neatliko, nes jo funkcija buvo prižiūrėti iš kamerų išvedamus nuteistuosius, sustatyti juos koridoriuje prie sienos, prižiūrėti, kol kiti pareigūnai atliks kratas, nuteistuosius palydėti iki pirmajame aukšte esančios laiptinės. Atidaręs kamerų duris, nuteistiesiems davė nurodymus atsikelti, apsirengti ir išeiti iš kameros į koridorių, nuteistieji nurodymus vykdė. Alytaus pataisos namuose prieš nuteistuosius fizinio smurto nevartojo ir specialiųjų priemonių nenaudojo;

6.7. 2017 m. liepos 24 d. Pravieniškių pataisos namų [...] sektoriaus Apsaugos ir priežiūros skyriaus vyriausiojo specialisto T. K. (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi) paaiškinimą, kuriame atsakyta į Seimo kontrolieriaus 2017 m. liepos 18 d. raštu Nr. 4D-2017/1-976, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 987/3D-2136 Kalėjimų departamento direktoriui pateiktus klausimus. Klausimus pareigūnui uždavė ir paaiškinimą surašė Kalėjimų departamento Imuniteto skyriaus Antrojo poskyrio vyriausiasis specialistas. Pareigūno T. K. paaiškinime, be kitų aplinkybių, nurodoma, kad pareigūnui priskirto šalmo numeris – 49, ekipuotė yra priskiriama ir naudojama asmeniškai. Pareigūnas 2017 m. liepos 5 d. nedalyvavo Alytaus pataisos namuose atliktoje bendrojoje planinėje kratoje, kadangi tuo metu atostogavo;

6.8. Prevencinės grupės Pravieniškių pataisos namų skyriaus vado 2017 m. vasario 23 d. raštą Nr. 42-1338 „Kalėjimų departamento prevencinės grupės Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos skyriaus pareigūnams priskiriamų šaukinių sąrašas“, kuriame nurodyta, kad Prevencinės grupės Pravieniškių pataisos namų skyriui yra „priskirtas [...] grupės šaukinys“. Šaukiniai (numeriai) 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422 yra priskirti konkretiems pareigūnams (Seimo kontrolieriui pareigūnų vardai ir pavardės bei jiems priskirti šaukiniai (numeriai) yra žinomi).

7. 2017 m. liepos 20 d. raštu Nr. 4D-2017/1-976, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 987/3D-2167 Seimo kontrolierius kreipėsi į Alytaus pataisos namų direktorių, prašydamas pateikti

Skundo tyrimui reikšmingus duomenis. 2017 m. rugpjūčio 16 d. Seimo kontrolierius gavo 2017 m. rugpjūčio 9 d. Alytaus pataisos namų raštą Nr. 8-8419 „Dėl informacijos pateikimo“, su kuriuo kartu pateiktas Alytaus pataisos namų Sveikatos priežiūros tarnybos šeimos gydytojo V. M. 2017 m. rugpjūčio 8 d. paaiškinimas Nr. 7.20-172-3637, kuriame gydytojas nurodo, jog 2017 m. liepos 5 d. nebuvo informuotas apie tai, kad kamerų tipo patalpose bus atliekama krata ir prieš nuteistuosius gali būti naudojamos specialiosios priemonės. Į gydytoją kreipėsi dalis nuteistųjų, kurie nurodė, kad kratos metu jie buvo mušami. Visi kreipėsi nuteistieji buvo apžiūrėti kamerų tipo patalpose esančiame apžiūrai skirtame kabinete ir nustatyti tokie nuteistųjų kūno sužalojimai: [duomenys neskelbiami], kurie buvo užfiksuoti Sužaloto asmens medicininių pažymų žurnale, išrašytos pažymos. 2017 m. liepos 5 d. buvo surašytos 39 pažymos apie nuteistųjų patirtus sužalojimus.

Skundo tyrimui reikšmingos teisės aktų nuostatos

8. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos:

3 straipsnis – „Niekas negali būti kankinamas, su niekuo neturi būti žiauriai, nežmoniška ar žeminant jo orumą elgiamasi, ar jis baudžiamas.“

9. Lietuvos Respublikos Konstitucijos:

21 straipsnio 3 dalis – „Draudžiama žmogų kankinti, žaloti, žeminti jo orumą, žiauriai su juo elgtis, taip pat nustatyti tokias bausmes.“

10. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso:

10.1. 120 straipsnis „Specialiosios priemonės, jų panaudojimo tikslas ir ribos“ (straipsnio redakcija, galiojusi iki 2017 m. rugsėjo 1 d.):

„2. Specialiosios priemonės naudojamos atsižvelgiant į teisėtarkos pažeidimo pobūdį, pažeidėjo asmenybę ir konkrečias aplinkybes bei situaciją. Naudojami specialiosios priemonės, pareigūnai privalo stengtis išvengti sunkių pasekmių.

3. Prieš naudojant specialiosias priemones, jei leidžia aplinkybės, asmenys, prieš kuriuos jos bus panaudotos, išpėjami.

4. Specialiųjų priemonių naudojimas privalo būti nutrauktas, kai išnyksta jų panaudojimo pagrindai. Panaudojęs specialiosias priemones pareigūnas privalo suteikti neatidėliotiną medicinos pagalbą, jei tai būtina.

5. Apie specialiųjų priemonių panaudojimo atvejį, jei dėl to padaryta asmens kūno sužalojimų, nedelsiant pranešama prokurorui ir atliekamas tarnybinis patikrinimas“;

10.2. 121 straipsnis „Antrankių, tramdomųjų marškinių ar surišimo priemonių, elektroimpulsinių prietaisų, lazdy, kovinių imtynių veiksmų bei asmens apsaugai skirtų dujų panaudojimo pagrindai“ (straipsnio redakcija, galiojusi iki 2017 m. rugsėjo 1 d.):

„1. Kalėjimų departamento, pataisos įstaigos, policijos ir Viešojo saugumo tarnybos pareigūnai gali panaudoti prieš nuteistuosius antrankius, tramdomuosius marškinius ar surišimo priemones, elektroimpulsinius prietaisus, lazdas, kovinius imtynių veiksmus bei asmens apsaugai skirtas dujas šiais atvejais:

1) kai reikia apginti pataisos įstaigos darbuotojus ir kitus asmenis nuo užpuolimo, gresiančio jų gyvybei ar sveikatai, taip pat vaduoti įkaitus;

2) kai reikia sulaikyti teisėtarkos pažeidimą padariusį nuteistąjį, kuris nevykdo pataisos įstaigos darbuotojo reikalavimų ar priešinasi jėga;

3) kai reikia atremti saugomų objektų bei transporto priemonių užpuolimą;

4) kai prasideda riaušės ar grupiniai tyčiniai veiksmai, šiurkščiai pažeidžiantys pataisos įstaigos vidaus tvarką.“

Skundo tyrimui reikšminga teismų praktika

11. Europos Žmogaus Teisių Teismas byloje *Bouyid prieš Belgiją* (2015 m. rugsėjo 28 d. sprendimas) pažymėjo, kad, asmens laisvės atėmimo atveju arba tiesiog jam susidūrus su teisėsaugos pareigūnais, bet koks fizinės jėgos panaudojimas, jei jis nėra griežtai būtinas dėl šio asmens elgesio, žemina žmogaus orumą ir iš esmės nėra suderinamas su Konvencijos 3 straipsnyje numatyta teise.

Skundo tyrimui reikšminga Seimo kontrolierių darbo praktika

12. 2016 m. gruodžio 20 d. Seimo kontrolieriaus pažymoje Nr. 4D-2016/1-1239, pagal iš Kalėjimų departamento pateiktą informaciją, buvo konstatuota, kad Prevencinės grupės pareigūnai dėvi juodos spalvos kombinezoną bei juodos spalvos viso kūno apsaugas su šalmu. Po šalmu dedamas pošalmis, kuris dalinai dengia veidą; kiekvieno pareigūno šalmas turi numerį (pagal kurį pareigūnas lengvai identifikuojamas).

Išvados

13 Pareiškėjas Skunde nurodo, kad 2017 m. liepos 5 d. buvo laikomas Alytaus pataisos namų kamerų tipo patalpoje Nr. [...]. Tą dieną apie 9.00 val., prasidarius kameros durims, į kamerą įėjo trys pareigūnai, iš kurių vienas delnu trenkė Pareiškėjo kambariokui A (Seimo kontrolieriui vardas ir pavardė žinomi); vėliau pareigūnai šaukdami liepė nuteistiesiems skubiai išeiti į koridorių. Koridoriuje visiems nuteistiesiems buvo liepta stotis prie sienos, vėliau pareigūnai nurodė greitai bėgti į pasivaikščiojimo kiemelį. Ties praėjimu į kiemelį vieni priešais kitus stovėjo daug pareigūnų, kurie visus bėgančius nuteistuosius, tarp jų, ir Pareiškėją, mušė lazdomis, skydais, pirštinėmis ir kitomis spec. priemonėmis bei pjudė šunimis. Kiemelyje nuteistiesiems buvo liepta atsistoti prie sienos; kartu su Pareiškėju kiemelyje buvo ir kiti nuteistieji B ir A (Seimo kontrolieriui vardai ir pavardės žinomi). Po kažkurio laiko pareigūnai Pareiškėjui ir kitiems nuteistiesiems liepė bėgti atgal į kamerą; koridoriuje, vedančiame iš kiemelių, stovėjo daug pareigūnų, kurie mušė pro šalį bėgančius nuteistuosius. Pareiškėjas atkreipė dėmesį, kad visi pareigūnai buvo su spec. priemonėmis, skirtomis riaušėms malšinti, su skydais, šalmais. Pareiškėjas įsiminė pareigūnus su šalmais, kurių identifikacijos numeriai buvo: 412, 416, 149, 422, 465. Pareiškėjas 2017 m. liepos 5 dieną patyrė fizinį smurtą, dėl šios priežasties kreipėsi į medikus, kurie patirtus sužalojimus užfiksavo asmens sveikatos istorijoje bei Sužalojimų registracijos žurnale.

14. Seimo kontrolieriaus atlikto tyrimo metu buvo gauti duomenys patvirtinant tai, kad 2017 m. liepos 5 d. nuo 9.00 val. iki 10.00 val. Alytaus PN uždarnosios zonos kamerų tipo patalpose buvo atliekama bendroji krata, kurią vykdė Prevencinės grupės (Kalėjimų departamento, Alytaus pataisos namų, Kybartų pataisos namų, Vilniaus pataisos namų, Lukiškių TI-K, Šiaulių tardymo izoliatoriaus) pareigūnai. Bendrosios kratos metu viešąją tvarką ir kratą atliekančių pareigūnų saugumą užtikrino Prevencinės grupės Pravieniškių pataisos namų ir Marijampolės pataisos namų skyrių pareigūnai, kurie buvo su apsaugine ekipuote ir turėjo specialiąsias priemones (tai buvo šarvai, apsauginės liemenės, skydai, antrankiai, surišimo priemonės, lazdos, dujų balionėliai, tarnybinis šuo). Surinkus duomenis (šios pažymos 6.3–6.4 punktai) buvo patvirtinta, kad Alytaus pataisos namuose atliekamos kratos metu dalyvavo 6 Pravieniškių pataisos namų pareigūnai ir 8 Marijampolės pataisos namų pareigūnai; iš viso 14 pareigūnų su apsaugine ekipuote ir specialiosiomis priemonėmis.

Pareiškėjas Skunde nurodė, kad 2017 m. liepos 5 d. šių pataisos namų Uždarojoje zonoje atliktos bendrosios kratos metu buvo sumuštas Kalėjimų departamento prevencinės grupės pareigūnų, turinčių specialiąsias priemones, skirtas riaušėms malšinti, t. y., šalmai, skydai, lazdos.

Atsižvelgiant į tai, kad Prevencinės grupės pareigūnai dėvi juodos spalvos kombinezoną bei juodos spalvos viso kūno apsaugas su šalmu, po šalmu dedamas pošalmis, kuris dalinai dengia veidą, o kiekvieno pareigūno šalmas yra sunumeruotas (pagal numerį pareigūnas identifikuojamas

(šios pažymos 14 punktą), ir įvertinus Kalėjimų departamento Seimo kontrolieriui pateiktą informaciją, kad Alytaus pataisos namuose 2017 m. liepos 5 d. atliekamos bendrosios kratos metu viešąją tvarką ir kratą atliekančių pareigūnų saugumą užtikrino Prevencinės grupės Pravieniškių pataisos namų ir Marijampolės pataisos namų skyrių pareigūnai, kurie buvo su apsaugine ekipuote ir specialiosiomis priemonėmis (šios pažymos 5.3 punktą), darytina išvada, kad Pareiškėjo ir kitų Alytaus PN nuteistųjų paaiškinimuose nurodomi „juodai apsirengę; juoda uniforma; kaukėti pareigūnai“ yra Prevencinės grupės Pravieniškių pataisos namų ir Marijampolės pataisos namų skyrių pareigūnai. Šią informaciją patvirtina ir nuteistųjų SS ir D paaiškinimuose nurodoma aplinkybė, kad veiksmus prieš juos Alytaus pataisos namų uždarnosios zonos kamerų tipo patalpose atlikusių pareigūnų šalmų numeriai buvo 49 ir 411, Pareiškėjo nurodyti šalmų numeriai 412, 416, 419, 422, 465 kurie (pagal gautus duomenis; šios pažymos 6.8 punktą) yra priskirti Prevencinės grupės Pravieniškių pataisos namų skyriaus pareigūnams. Pažymėtina, jog Prevencinės grupės sąrašuose Nr. 465 (šaukinio) nėra, t. y., jis nesuteiktas nei vienam pareigūnui.

15. Tarptautiniais ir nacionaliniais teisės aktais draudžiama nuteistuosius kankinti ar kitaip su jais žiauriai elgtis. Teisės aktuose numatyta, kad fizinė prievarta prieš nuteistuosius gali būti pavartota tik išskirtiniais, įstatymuose numatytais, atvejais, tik esant tam tikroms sąlygoms, ir ne daugiau nei reikia teisėtiems tikslams pasiekti. Europos Žmogaus Teisių Teismas yra pažymėjęs, kad, asmens laisvės atėmimo atveju arba tiesiog jam susidūrus su teisėsaugos pareigūnais, bet koks fizinės jėgos panaudojimas, jei jis nėra griežtai būtinas dėl šio asmens elgesio, žemina žmogaus orumą ir iš esmės nėra suderinamas su Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos 3 straipsnyje numatyta teise.

16. Nors Seimo kontrolieriui Kalėjimų departamento pateiktoje informacinėje medžiagoje nurodoma, kad Prevencinės grupės pareigūnai 2017 m. liepos 5 d. Alytaus pataisos namuose atliekamos bendrosios kratos metu prieš Alytaus PN laikomus nuteistuosius fizinio smurto nevartojo ir specialiųjų priemonių nenaudojo, tačiau tokia pateikta informacija prieštarauja Seimo kontrolieriaus atlikto tyrimo metu surinktų duomenų visumai.

Tai, kad prieš Pareiškėją ir kitus Alytaus pataisos namų uždarnosios zonos kamerų tipo patalpose ir [...] lokalinio sektoriaus (drausmės grupės) kameroje laikomus nuteistuosius buvo panaudota fizinė prievarta ir specialiosios priemonės, patvirtina Pareiškėjo ir kitų nuteistųjų (Patikrinimo Alytaus pataisos namuose metu) nurodytos aplinkybės (šios pažymos 4.2 punktą), kad nuteistiesiems išeinant iš kameros pareigūnai (juoda uniforma, kaukėti) gumine lazda ir kumščiais sudavė smūgius į nugarą, ant laiptų iš antro aukšto į pirmąjį stovėjo būrys kaukėtų juodai apsirengusių asmenų, kurie į kiemelius einančius visus nuteistuosius mušė lazdomis, skydais, kumščiais ir kojomis, prie išėjimo stovėjo pareigūnai juoda uniforma ir visus einančius mušė rankomis, kojomis, lazdomis, skydais, pasivaikščiojimo kiemelyje pareigūnai, nieko nepaaiškinę, pradėjo ten suėjusius asmenis mušti lazdomis, rankomis ir kojomis; pareigūnai liepė iš pasivaikščiojimo kiemelio po vieną bėgti atgal į kamerą, koridoriuje ir laiptinėje, vedančioje į antrą aukštą, stovėjo išsirikiavę kaukėti pareigūnai, kurie visus bėgančius nuteistuosius mušė rankomis, kojomis, lazdomis, skydais; ir panašiai. Pažymėtina, kad visų nuteistųjų, kurie buvo laikomi skirtinguose uždarnosios zonos aukštuose, skirtingose patalpose ir netgi skirtinguose Alytaus PN lokaliniuose sektoriuose, paaiškinimuose nurodomos aplinkybės iš esmės yra tapačios. Pareiškėjo ir kitų Alytaus pataisos namų nuteistųjų nurodytas aplinkybes apie jų mušimą patvirtina Alytaus pataisos namų Sveikatos priežiūros tarnybos šeimos gydytojo paaiškinime (šios pažymos 7 punktą) nurodytos aplinkybės, jog nuteistieji medikui teigė, kad kratos metu jie buvo mušami; visi kreipęsi nuteistieji buvo apžiūrėti ir jiems nustatyti sužalojimai – [duomenys neskelbiami]. Pareiškėjo, kitų nuteistųjų ir šeimos gydytojo nurodytas aplinkybes patvirtina ir objektyvūs duomenys, t. y. Alytaus pataisos namų Sužalojimų registracijos žurnale aprašytos aplinkybės (šios pažymos 4.4.1 punktą), kad 2017 m. liepos 5 d. nuteistiesiems užfiksuoti tokie sužalojimai: [duomenys neskelbiami].

Pareiškėjo asmens sveikatos istorijoje 2017 m. liepos 5 d. buvo užfiksuoti nusiskundimai: [duomenys neskelbiami].

Be to, tai, kad 2017 m. liepos 5 d. prieš Alytaus pataisos namuose laikomus nuteistuosius buvo panaudota fizinė prievarta, iš dalies patvirtina ir tai, kad Alytaus PN 2017 m. birželio 25, 26, 29, 30 dienomis ir 2017 m. liepos 6, 9 dienomis buvo užfiksuota tik po vieną sužalojimus patyrusių nuteistųjų, tačiau po bendrosios kratos atlikimo (2017 m. liepos 5 d.) buvo užfiksuoti sužalojimus patyrę 32 nuteistieji; šeimos gydytojo V. M. paaiškinime nurodyta, kad buvo išrašytos 39 pažymos apie sužalojimus patyrusius nuteistuosius.

Taigi, atsižvelgiant į Pareiškėjo ir kitų nuteistųjų Patikrinimo metu nurodytas aplinkybes, kad nuteistieji buvo mušami kameroje ir pasivaikščiojimo kiemeliuose bei smurtą patyrė visi į pasivaikščiojimo kiemečius ir iš jų bėgantys nuteistieji, bei įvertinus 2017 m. liepos 5 d. užfiksuotą Alytaus pataisos namuose sužalotų nuteistųjų skaičių (32 arba 39 nuteistieji) ir nuteistųjų patirtų sužalojimų pobūdį, nekyla abejonių dėl 2017 m. liepos 5 d. atliekamos bendrosios kratos metu prieš Alytaus pataisos namuose laikomus nuteistuosius panaudotos masinės fizinės prievartos. Atsižvelgiant į Pareiškėjo ir kitų kalinamųjų nurodytas aplinkybes, kad nuteistuosius mušė juodai apsirengę kaukėti pareigūnai, ir įvertinus Kalėjimų departamento pateiktus duomenis apie tai, kad Alytaus pataisos namuose 2017 m. liepos 5 d. su ekipuote ir specialiosiomis priemonėmis buvo tik Prevenčinės grupės Marijampolės ir Pravieniškių pataisos namų skyrių pareigūnai, darytina išvada, kad Alytaus pataisos namuose 2017 m. liepos 5 d. fizinę prievartą prieš nuteistuosius vartojo Prevenčinės grupės Marijampolės ir Pravieniškių pataisos namų skyrių pareigūnai. Atsižvelgiant į tai, kad nebuvo gauta duomenų apie tai, ką vilkėjo bendrojoje kratoje dalyvavę Kalėjimų departamento, Alytaus pataisos namų, Kybartų pataisos namų, Vilniaus pataisos namų, Lukiškių TI-K, Šiaulių tardymo izoliatoriaus skyrių pareigūnai, neatmestina versija, kad prieš Alytaus pataisos namuose laikomus nuteistuosius fizinę prievartą galėjo naudoti ir šių Prevenčinės grupės skyrių pareigūnai. Seimo kontrolieriaus atlikto tyrimo metu gauti duomenys nesudaro pagrindo teigti, kad 2017 m. liepos 5 d. Alytaus pataisos namuose prieš nuteistuosius fizinę prievartą galėjo pavartoti Alytaus pataisos namų pareigūnai.

17. Seimo kontrolieriaus atlikto tyrimo metu surinkus duomenis buvo patvirtina tai, kad Alytaus pataisos namuose 2017 m. liepos 5 d. atliktos bendrosios kratos metu Pareiškėjas bei kiti nuteistieji nesipriešino ir vykdė Prevenčinės grupės pareigūnų nurodymus, todėl pagrindų, nurodytų šios pažymos 10 punkte, naudoti specialiąsias priemones prieš Alytaus pataisos namuose laikomus nuteistuosius nebuvo.

Pažymėtina, jog nei Kalėjimų departamentas, nei Alytaus pataisos namai Seimo kontrolieriaus atlikto tyrimo metu nepateikė jokių duomenų apie tai, kad 2017 m. liepos 5 d. Alytaus PN buvo kilę masinių muštynių tarp nuteistųjų, arba kitų versijų, kaip skirtinguose lokaliniuose sektoriuose, skirtinguose aukštuose, skirtingose rakinamose kamerų tipo patalpose laikomi nuteistieji būtų galėję masiškai susižaloti arba būti sužaloti kitu, t. y. ne bendrosios kratos, metu.

18. Remiantis pirmiau išdėstytų aplinkybių visuma darytina išvada, kad Alytaus pataisos namuose 2017 m. liepos 5 d. Prevenčinės grupės pareigūnai prieš Alytaus pataisos namuose laikomus nuteistuosius (tarp jų ir Pareiškėją) neteisėtai naudojo fizinę prievartą. Dėl šių priežasčių Skundas dėl galimų žmogaus teisių pažeidimų Alytaus pataisos namuose 2017 m. liepos 5 d. atliktos bendrosios kratos metu **pripažintinas pagrįstu.**

Atsižvelgiant į tai, kad Seimo kontrolieriaus 2017 m. spalio 04 d. pažymoje Nr. 4D-2017/1-976 buvo pateiktos rekomendacijos Lietuvos Respublikos generaliniam prokurorui rekomenduota – įvertinti, ar Alytaus pataisos namuose laikomų nuteistųjų 2017 m. liepos 5 d. patirti sveikatos sutrikdymai (ir jų mastas) nebuvo nusikalstamų veikų padariniai; Lietuvos Respublikos teisingumo ministrei rekomenduota – imtis priemonių pagal kompetenciją, kad ateityje Prevenčinės grupės pareigūnams atliekant pavestas funkcijas būtų laikomasi teisės aktuose nustatytų reikalavimų (pvz., prievartos priemonės būtų naudojamos tik esant pagrindams, o jas panaudojus tinkamai užfiksuojama dokumentuose ir atliekami kiti būtini veiksmai), būtų gerbiamos ir saugomos nuteistųjų žmogaus teisės (pvz., stebėti atliekamų kratų ir kitų operacijų kviesti atstovus

iš valstybės, visuomenės ir žiniasklaidos institucijų ir pan.), pakartotinės rekomendacijos neteiktinos.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

19. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, nusprendžia:

Andriaus Trosčenkos skundą dėl galimų žmogaus teisių pažeidimų 2017 m. liepos 5 d. Alytaus pataisos namuose atliktos bendrosios kratos metu pripažinti pagrįstu.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas